

HİNT, YUNAN, SÜMER VE TÜRK MİTOLOJİLERİNDE TUFAN MİTİNİN KÜLTÜREL BELLEK AÇISINDAN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF FLOOD MYTH IN CULTURAL MEMORY: INDIAN, GREEK, SUMERIAN AND TURKISH MYTHOLOGIES

Gökhan AKMAZ

Dr., gokhanakmaz@hotmail.com

Öz

Mitoloji tarihi dikkatlice incelendiğinde, neredeyse bütün kültürlerde eski düzeni alaşağı edip yeni bir düzen inşa ettiren tufan felâketlerine rastlanır. Tufan ile ilgili söylencelerde tanrısal güç veya güçlerden kaynaklanan bu felâketin sebebi olarak insanın günahkârlığı gösterilir. Burada ilgili dinlerde ve mitolojilerde su arındırıcı bir metafor olarak karşımıza çıkar: Hayat verdiği gibi son derece öldürücü de olabilmesi suyun mitolojik açıdan son derece ambivalan/ ikircikli durumunu ortaya koyar. Tufan mitleri, karşılaştırmalı mitoloji ve dinler tarihi açısından bakıldığında daima geçiş dönemlerinin anlatıdır ve atlatılmış kıyametler olarak hikâye edilirler. Bu felâketi çok az sayıda 'iyi' insanın atlatabilmesi bütün dünya mitolojilerinde yaygın bir motiftir. Bu çalışmada Hint, Yunan, Sümer ve Türk menşeli tufan anlatıları ele alınırken bir anlamda tufan mitinin mizanseni veya ana omuru ortaya konulmaya çalışılacaktır. Tufan mitinin, ilgili toplulukların travmatik birer dönemlerine işaret ettiği ve tufan sonrası nesiller için birer geriye dönük kıyamet ve dolayısıyla uyan anlamına geldiği söylenebilir. Bu mitler, bireysel düzeyde erginlenme ile ilgili toplumsal düzeyde belirli dönemler arası geçişler ile ilgilidirler. Buna göre eski düzen yıkılırken yerine yeni bir düzen inşa edilmektedir: Günahkâr ve itaatsiz insanlar yok edilirken geriye yalnızca tanrı kelamına uyan, ahlâk lı ve dindar insanlar kurtulurlar.

Abstract

When the history of mythology is carefully studied, it is possible to observe flood catastrophes that overthrow the old order of almost all cultures and build a new one. In the myths about the flood, human sinfulness is shown as the main cause of this catastrophe arising from divine power. Here, in the relevant religions and mythologies, water emerges as a purifying metaphor: The fact that it can be extremely lethal as well as life-giving reveals its mythological ambivalence. From the point of view of comparative mythology and the history of religions, flood myths are always narratives of transitional periods and narrated as a sign of apocalypse. The fact that very few good people survived this catastrophe is a common motif in mythologies around the world. In this study, while the flood myths of Indian, Greek, Sumerian and Turkish origins are examined, in a sense mise en scene and the main idea of the flood myth are discussed. It can be argued that the flood myth points to the traumatic periods of communities and that it means a backward apocalypse and thus a warning for the post-flood generations. These myths are related to the transitions between certain periods on the social level while they are about initiation on the individual level. Thus, a new order is built while the old order is demolished. Sinful and disobedient people are destroyed, but only those who follow the word of God, morals, and religious people are saved.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 1 Eylül 2019
Kabul edildiği tarih: 24 Eylül 2019
Yayınlanma tarihi: 25 Aralık 2019

Article Info

Date submitted: 1 September 2019
Date accepted: 24 September 2019
Date published: 25 December 2019

Anahtar sözcükler

Mitolojide Tufan; Türk Mitolojisinde Tufan; Hint Mitolojisinde Tufan; Sümerlilerde Tufan; Deukalion Tufanı; Kültürel Bellek; Erginlenme; Kültürün İnşası

Keywords

Flood in Mythology; Flood in Turkish Mythology; Flood in Indian Mythology; Flood in Sumerians; The Deucalion Flood; Cultural Memory; The Initiation; Construction of Culture

DOI: 10.33171/dtcjournal.2019.59.2.6

GİRİŞ

Mitler, tanımı ve kapsadıkları alanlar bakımından, tarih boyunca birçok farklı şekilde yorumlanmışlardır. Necatigil'e göre mitler, "İlkel insan topluluklarının, evreni, dünyayı ve doğa olaylarını kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri yaşamın ve evrenin çeşitli görüntülerini bir anlam kolaylığına bağlamak gereksiniminden doğmuş öykülerdir" (Necatigil 13). Campbell'a göre ise mitosların işlevleri kolektif bilinçaltını yansıtmaktır (Campbell, Myths to Live By 1). Dolayısıyla mitler, insan topluluklarının yaşantılarının dini, kültürel, tarihi, ekonomik, vb. tüm alanlarını kapsamaktadırlar. Mitler, her ne kadar soyut kurgular olarak

değerlendirilseler de altında yatan yapı mitosların soyut kurgulardan çok daha öte anlamlar içerdiklerini ortaya koyarlar. Mitoslar; toplumsal rollerin dağılımı, dini yapının gelişimi ve değişimi, cinsiyet rolleri ve bu rollerin toplumsal hayata yansımaları, ekonomik ve kültürel ilişkileri üstü kapalı bir biçimde yansıtmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında mitoloji; tarih, edebiyat, sosyoloji, antropoloji gibi konularla yakından ilgilidir.

Tufan efsanesi, dünya genelinde yaygın olarak anlatılan ve hemen her toplumun mitolojisinde kendisine bir şekilde yer bulan bir mittir. Tufan ile ilgili anlatılan mitler, efsaneler ve kutsal kitaplarda yer alan anlatılara bakılarak bu felâketlerin, insanların yapmış oldukları kötü eylemlerin karşılığında, tanrının veya tanrısal güçlerin cezalandırması sonucu meydana gelen felâketler oldukları görülmektedir. Tanrının veya tanrısal güçlerin kurduğu dünya düzenine karşı gelen, ahlâk yasalarını çiğneyen, tanrının veya tanrısal güçlerin uyarılarını dinlemeyen insanlar bu eylemlerinin sonucunda çok büyük felâketlerle karşılaşır ve büyük çoğunluğu bu felâketlerde yok olurlar. Bu felâketlerin çoğunlukla cinsel sapkınlık, tanrı kelamına karşı gelme, ahlâk yasalarını yok sayma, hırsızlık, talan gibi günahların toplumun geneline yayılması sonucu meydana geldiği görülmektedir. Geriye yalnızca tanrı kelamını dinleyen, dindar ve ahlâk lı birkaç kişi kalması tufan mitlerinde yer alan önemli motiflerden birisidir.

Tanrısal güçlerin yarattığı tufanlardan sonra eski düzenin yıkıldığı, yerine ise yeni bir düzen inşa edildiği görülmektedir. Tanrıya, tanrı kelamına, tanrısal düzene ve ahlâk yasalarına karşı gelmenin sonuçlarının neler olacağı, tufan felâketlerinden sağ kurtulan insanlar için daima bir kıyamet sebebi ve bu anlamda bir uyarı teşkil etmektedir.

Dünya mitolojisi incelendiğinde, tufanın çoğunlukla aşırı yağışların sebep olduğu su taşkınları yoluyla meydana geldiği görülmektedir. Suyun tufan mitlerindeki rolü iki yönlüdür: Yok edici ve arındırıcı su, bu mitlerde bir yandan neredeyse tüm insanlığı yok etmekte ve tüm canlı yaşamını tehdit etmektedir. Öte yandan su, arındırıcı etkisi ve tufan mitlerinde günahkârlığa batmış dünyanın ve insanların bu günahlarından arındırılması rolünü üstlenmesi bakımından bu mitlerde önemli bir metafor olarak yer almaktadır. Bununla birlikte, günahkâr insanların toplu bir şekilde cezalandırılması ile ilgili tufan mitlerinin sudan başka şekillerde meydana geldiği de görülmektedir. Ateş, buz, kül gibi faktörler de tanrıların günahkâr insanları cezalandırmak için yarattıkları yıkım mitlerinde kendilerine yer bulmaktadırlar.

'*Tufan Mitinin Kültürel Bellek Açısından Önemi: Hint, Yunan, Sümer Ve Türk Mitolojileri*' başlıklı bu çalışmada, Hint, Türk, Yunan ve Sümer mitolojilerinde yer alan tufan mitlerine sırasıyla yer verilmiş ve bu mitler mitoloji ve sembolizm bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışmanın temel amacı bu halkların mitolojilerinde yer alan tufan mitlerini inceleyerek bu mitin ilgili toplumların kültürel belleklerdeki karşılığını ortaya koymaktır. Ayrıca bu mitin ifade ettiği gizli anlamlar mitoloji ve sembolizm bağlamında ele alınmıştır.

Hint Mitolojisinde Tufan

Hint mitolojisinde tufan miti, Şatapatha Brāhmaṇa (I, 8, 1), Mahābhārata Destanı ve Purāṇalar (Agni Purāṇa ve Matsya Purāṇa) olmak üzere farklı yerlerde anlatılmaktadır. Agni Purāṇa'da Tanrı Vishṇu'nun on bedenlenmesi sayılır. Bunlar; 1) Matsya (Balık), 2) Kurma (Kaplumbağa), 3) Vārāha (Domuz), 4) Narasiṃha (Yarı insan-Yarı aslan), 5) Vāmana (Cüce), 6) Parashurāma (Baltalı Rama), 7) Rāma, 8) Kṛiṣṇa, 9) Buddha, 10) Kalki (bu henüz gerçekleşmemiş olan bir bedenlenmedir)'dir. Bu bedenlenmelerin ilki olan Matsya, tufanın meydana geleceğini haber veren, aynı zamanda da bu felâketin kurtarıcısı rolünü üstlenmektedir. Buna göre:

Vaivasvata Manu, güneş tanrısının oğludur. O, tam on bin yılını Vadrika'da bir inziva yerinde dua ederek, meditasyon yaparak geçirmişti. Bu inziva yeri, Kritanaka Nehri'nin kenarındaydı. Bir keresinde Manu, ibadet edeceği üzere temizlenmek için nehrin kıyısına geldi. Ellerini suya daldırdı. Ellerini sudan çıkardığında avuçlarında küçük bir balığın olduğunu gördü. Manu, tam da balığı suya bırakacakken balık dile geldi ve şöyle dedi: "*Beni geri nehre bırakma. Timsahlardan ve büyük balıklardan korkuyorum. Ne olur beni koru.*" Bunun üzerine Manu balığı nehre bırakmaktan vazgeçip küçük balığı içine koyabileceği bir kap aradı. Toprakta bir kap bulup balığı içine bıraktı; ancak zamanla balığa bu kap dar gelmeye başladı, çünkü balık hacimce büyümekteydi. Bu nedenle Manu, balığı içine koyabilmek için daha büyük bir kap bulmak zorunda kaldı. Daha büyük bir kap buldu ve balığı içine koydu; ancak bir süre sonra bu kap da balığa küçük gelmeye başladı ve Manu, balığı bir göle aktarmak zorunda kaldı. Balık büyüdükçe büyüdü ve göl dahi ona dar gelmeye başladı. Bunun üzerine Manu, onu okyanusa salıverdi. Okyanusa salınan balık dev bir balık halini aldı. Manu bütün bu olan bitenin karşısında şaşırılmış olmakla birlikte o balığa şöyle dedi: "*Kimsin sen? Tanrı Vishṇu olmalısın. Senin önünde*

saygıyla eğilirim. Söyle bana, neden bir balık biçiminde görünüyorsun?” Balık şöyle yanıtladı: “Ben kötülere cezalandırmaya ve iyileri korumaya geldim. Bugünden itibaren gelecek yedi gün içinde, okyanus suları tüm dünyayı kaplayacak ve bütün canlılar yok olacak; ancak sen beni kurtardığın için seni koruyacağım. Dünya sular altındayken bir gemi burada olacak. Yedi bilgeyi de yanına alıp geceyi o gemide geçirin. Yanınıza tahıl tohumları almayı unutmayın. O sel felâketi sırasında ben geleceğim ve sonra sen gemiyi benim boynuzuma devasa boyutlarda olan bir yılanla bağlayacaksınız.” Bunu söyledikten sonra balık ortadan kayboldu. Her şey balığın anlattığı gibi bir bir gerçekleşti. Okyanus çalkalandı ve Manu gemiye bindi. Gemiye de balığın devasa büyüklükteki boynuzuna bağladı. Nihayetinde, sular çekildiğinde gemi Himālayaların doruklarında karaya oturdu ve insanlar ve diğer canlı varlıklar yeniden yaratıldılar (Kaya 190; Can 62).

Bu mitte, bütün olaylar insan ırkının atası olarak gösterilen Manu ve Tanrı Vishnu'nun ilk bedenlenmesi olan Matsya arasında geçmektedir. Matsya, Manu'ya tufan başlamadan önce yedi bilgeyi ve tahıl tohumlarını alıp gemiye binmesini söyler. Bu mit aslında doğa ile insan arasındaki çatışmanın ve kopuşun başlangıcını sembolize etmesi açısından son derece önemli bir mittir. Buna göre kahramanlık mitleri daima canavarlara, kötü ve korkutucu varlıklara karşı savaşmak veya doğal bir felâketten kurtulmak (Odysseia Destanında Odysseus'un; Rāmāyaṇa Destanında ise Rāma'nın maceraları) üzerine kuruludurlar. Bu mitlerde insanın savaştığı kötü ve korkutucu varlıklar doğa ve doğaya ait olarak gösterilirler. Her iki eserde de kahramanlar gerek doğa ile gerekse de çeşitli canavarlarla savaşım galip gelmektedirler. Bu da psikoloji açısından belirli bir evreyi geçme, eşiği aşma olarak nitelendirilebilir. Tufan mitleri de insanın doğa ile mücadelesini konu alması bakımından son derece önemli mitlerdir. Tufan ve benzeri mitler, toplumsal belleğin gelişim evrelerine işaret etmektedirler. Vishnu'nun formları bu bakış açısıyla ele alındığında akılsız varlık Matsya-balıktan, aydınlanmış akla Buddha'ya giden yolu izlemek mümkün olmaktadır. Tufan mitinde yer alan Matsya bedenlenmesi, toplumların ilk bilinçlenme evresine denk gelmektedir. Buradan yola çıkarak, toplumların kültürel bellek evrelerinin zaman içerisinde değişimini ortaya koyan Vishnu'nun bedenlenmelerinden ilki olarak gösterilen Matsya bedenlenmesinin, toplumların-kültürel ve düşünsel açıdan-bebeklik evrelerine işaret ettiğini söyleyebiliriz. Bir diğer yandan Matsya, tahıl tohumları önerisi tarıma işaret

etmektedir ki bu da tarımla birlikte göçebe hayattan yerleşik hayata geçişi, yani doğa alanından koparak kültür alanına geçişi, simgelemektedir.

Şatapatha Brāhmaṇa'da, Manu'nun soyunu sürdürmek isteğiyle bir kurban töreni düzenlediği, bu sayede bir kadın yarattığı ve bu kadınla birlikte olarak insan soyunu sürdürdüğü anlatılır (Kaya 191). Yaratılışı bu şekilde ele alan anlatılar diğer halkların tufan mitlerinde de karşımıza çıkmaktadırlar. Buna örnek olarak Yunan mitolojisinde anlatılan, tufandan sonra insanların yeniden yaratılışı verilebilir. Bu mitin sonunda, Yunan mitolojisinde Deukalion ve Pyrrha, Zeus'a kurban sunduktan sonra, Themis aracılığıyla kendilerine insanları yeniden yaratmak için bir fırsat verilir. Themis'in sözlerini dikkate alan Deukalion ve Pyrrha, yerden topladıkları taşları geriye doğru attıkları, bu andan itibaren insan neslinin yeniden yaratıldığı anlatılmaktadır. Burada anlatılmak istenen esasen erkeğin kadın olmadan yaratma veya doğurma eylemine öykünmesidir. Tufan mitinin Yunan geleneğindeki yorumunu inceledikten sonra bu konu daha iyi anlaşılacaktır.

Yunan Mitolojisinde Tufan

Hint ve Yunan mitolojileri tanrıların ve tanrıçaların konumları ve rolleri, mitolojik olay örgüleri, efsanelerin ve bu efsanelerdeki kahramanların benzerlikleri, destanların ve destanlardaki kahramanların benzerlikleri gibi birçok açıdan ortak noktaya sahiptirler. Bu ortak noktalardan biri de bu toplumların mitolojilerinde yer alan tufan mitleridir. Bu mitler her iki mitolojide de önemli yer tutmakta ve yaradılış ile veya insanlığın toplu bir şekilde yok oluştan kurtuluşu ile ilgilidirler. Bu mitlerde tufan, tıpkı Türk ve Sümer mitolojilerinde olduğu gibi, insanlığı yok etmek isteyen öfkeli tanrıların yaratmış oldukları doğal felâketler olarak görülmektedir. Bu mit Yunan mitolojisinde '*Deukalion Tufanı*' adıyla anılmaktadır. Erhat, Yunan mitolojisinde yer alan tufan mitinin Prometheus tanrıyla ilgili olduğunu ve sonraki çağlarda ortaya çıktığını söyler: "*Yunan mythos'unun Tufan kahramanları Deukalion'la Pyrrha'nın, insanlığın başına gelen yıkımlarının kaynağında bulunan Prometheus ve Epimetheus soyundan olmaları Hesiodos'un Sümer, Babil ve Samî kaynaklarından bazı efsaneleri alıp, bazılarını almadığını gösterir. Yunanlıların Tufan efsanesi daha sonraki bir çağda, belki Tesalya'da uydurulmuş ve kahramanları Deukalion'la Pyrrha, Prometheus-Pandora mythos'una bağlanmış olabilir*" (Erhat 149). Deukalion, Yunan mitolojisinde, Zeus'a başkaldırılarıyla ve insanlığa yakınlığıyla ilgili birçok mitte başrolde yer alan Prometheus'un oğlu olarak gösterilir. Bu mitlerden ilki ve en çok bilineni

Prometheus'un ateşi tanrılar diyarı Olympos'tan çalarak insanlığa vermesi mitidir. Bu eyleminin sonucu olarak çok ağır bir şekilde cezalandırılır. Bir diğer önemli mit ise tufan mitidir. Bu mitte de yine Prometheus'un rolü büyüktür, zira diğer tufan mitlerinde yer alan haberci rolünü burada Titan Prometheus üstlenmiştir. Yunan mitolojisinde tufan miti özetle şöyle gelişmektedir:

Zeus kendisine gereken saygıyı göstermeyen Pelasgos'un oğlu Lycaon'un inançsız oğullarını cezalandırmak için büyük bir tufan yaratır. Bu tufandan tek kurtulan ise Prometheus tarafından uyarılan Deukalion olur. Deukalion, Prometheus'un da yardımlarıyla bir gemi inşa eder ve içini erzakla doldurur. Tufan başlamadan önce karısını da yanına alarak oradan uzaklaşır. Dokuz gün süren tufanın ardından gemi bir dağın tepesine oturur. Deukalion ve Pyrrha gemiden inerler, Zeus'a kurban sunarlar ve Chepissus ırmağının kıyısında yer alan Themis tapınağında, insan soyunu yeniden yaratması için Zeus'a yakarırlar. Bunun üzerine Zeus, elçi olarak Hermes'i gönderir ve istedikleri her ne ise yerine getirileceğini bildirir. Haberi alan Themis, insan formunda Deukalion ile Pyrrha'ya görünür ve onlara *"başlarınızı örtün ve annenizin kemiklerini omuzlarınızın üzerinden arkanıza doğru atın"* der. Deukalion ve Pyrrha, Titan Themis'in 'anne' sözcüğü ile Toprak Anayı kastettiğini çok geçmeden anlarlar ve yerden aldıkları taşları omuzlarının üzerinden geriye doğru atmaya başlarlar. Deukalion'un attığı taşlar erkeklere, Pyrrha'nın attığı taşlar ise kadınlara dönüşürler (Graves 138; Necatigil 69; Çığ 59).

Yunan mitolojisinde anlatılan Deukalion tufanı genel anlatı itibarıyla Hint, Türk ve Sümer mitolojilerinde anlatılan tufan mitleri ile benzerdir. Tufan olacağının haberini, Sümer mitolojisinde olduğu gibi tufanı yaratan tanrı değil başka bir tanrı-Prometheus vermektedir. Prometheus, Yunan mitolojisinde insan soyunu çamurdan yaratan tanrı olarak gösterilir (Graves 37). Mitin sonunda yer alan yeniden yaratım efsanesi ise oldukça ilginçtir: Deukalion, Zeus'a kurban sunarak kendini affettirir ve insan soyunun devamı için baş tanrıdan izin alır. Buna göre, Deukalion ve karısı Pyrrha topladıkları taşları omuzlarının üzerinden atarak yeni insanlar yaratmaktadırlar. Her ne kadar diğer tufan anlatılarından farklı olarak kadına, bu mitte erkekle birlikte ve adı anılarak¹ yer verilse de ataerkil baş tanrı

¹ Kadın birçok tufan mitinde yer almamaktadır. Ancak buna rağmen Nuh Tufanı başta olmak üzere, bazı toplumların mitlerinde başkahraman ile birlikte görülür. Buna rağmen kadının varlığı ancak kocasının yanında yer alması ile ilgilidir ve bu mitlerde kadının adı anılmaz.

Zeus, yaratım için taşları arkalarına doğru atmalarını ve bu eylemi gerçekleştirirken geriye doğru bakmamalarını söylemektedir. Bu da cinsellikten uzaklaşmayı, kadından ve doğadan kopuşu veya kaçışı simgelemektedir. Cinsellik, mitlerin başlıca konularından biridir. Tufan mitlerinde de tanrının insan soyunu yok etmesinin amaçlarından biri de insanların ahlâk sızlığa batmış olmaları olarak gösterilir. Öte yandan, gerek yeniden yaratıma kendi karar vermesi gerekse de insanların bu yaratım olayını görmelerini istememesi de-tıpkı Dionysos'u baldırından ve Athena'yı başından doğurması örneklerinde olduğu gibi-eril tanrının dişil yaratıma öykünmesi ile ilgilidir.

Bu mit genel itibariyle, diğer halkların mitolojilerinde anlatılan tufan mitleri ile benzerdir. Bununla birlikte Yunan mitolojisinde tufan ile ilgili bir başka mit vardır ki bu mit, kadın-erkek eşitliği bağlamında çok önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar genel anlatı itibariyle bir tufan olarak nitelendirilmese de Yunan mitolojisinde Athena ile Poseidon arasında geçen mücadeleyi anlatan mit konumuz açısından da son derece önemli bir yere sahiptir. Bu mit özetle şöyle gelişir:

Athena ve Poseidon Akropolis'e talip olurlar. Bunun için Athena, Akropolis'te yer alan ve toprağın oğlu olarak adlandırılan Eretheus'a ait olan tapınağın içinde bir zeytin ağacı dikerken; Poseidon ise üç dişli yabasıyla tuzlu bir kaynak yaratır burada. Hakemliğine danışılan Kekrops, Poseidon'un hediyesini beğenmez ve ödülü Athena'ya verir. Buna öfkelenen Poseidon Attika'yı dev bir sele boğar. Bunun üzerine Kekrops oylama yapar (kimi anlatımlara göre ise Kral Kekrops nihai karar için halk oylamasına en başta gider). Oylamada kadınlar Athena'ya, erkeklerse Poseidon'a oy verirler ve kadınlar erkeklerden bir kişi fazla olduklarından, kazanan Athena olur. En nihayetinde erkekler kadınları meclisten atar, Atinalı sıfatından ve çocuklarına ad vermekten yoksun bırakırlar. (Herodotos 55; Thomson 293; Erhat 66; Akmaz 33).

Attika'nın baş tanrısının seçimi ile ilgili anlatılan bu mitte yaşanan olayların taşıdıkları anlamlar son derece açıktır. Bu mitte, toplumsal rollerin dağılımı hususunda, kadın-erkek çatışmasının yaşandığı aşikârdır. Burada asıl seçim tanrı veya yönetim ile ilgili değil toplumsal rollerin dağılımı veya sınıflandırılması ile ilgilidir. Buna göre gerek Athena ile Poseidon arasında yapılan yarışmada gerekse de insanlar arasında yapılan oylamada sonuç değişmemektedir. Buna karşın erkeklerin zor kullanma yoluyla yönetimi kadınlardan aldıkları ve onları tüm haklardan mahrum bıraktıkları görülmektedir. Bu mit taşıdığı anlamların son

derece açık ve belirgin olması nedeniyle toplumsal rollerin dağılımı ile ilgili son derece önemli bir mittir. Bu mitte, kadının ve erkeğin toplumsal yapıdaki rollerinin değişimi ve bu değişimin sebebi çok açık bir şekilde sunulmaktadır. Savaşlar ve bu savaşların yol açtığı büyük göçler ile birlikte kurulan yenedünya düzeninde erkek başkahraman rolüyle toplumsal yapıda en üst konumu elde ederken kadın ise son derece önemsiz bir konuma indirgenmiştir. Bu çatışma tufan mitlerinde üstü kapalı bir şekilde sunulmaktadır, zira hemen her mitte kurtulan kişi tufanı yaratan eril tanrının düzenine uyan kişidir. Onun sayesinde insanlık yok olmaktan kurtulmakta, düzen yeniden inşa edilmektedir.

Sümer Mitolojisinde Tufan

Sümer mitolojisinde anlatılan tufan efsanesi en çok bilinen ve alımlanan tufan mitidir. “Sümer tufan hikâyesi 1914 yılında Arno Poebel’in Philadelphia Üniversite Müzesi Nippur koleksiyonunda bulunan ve büyük kısmı tufan hikâyesini içeren Sümer tabletini yayınlamasıyla ortaya çıkmıştır” (Kramer 187; Çoraklı 8). Tufan efsanesinde kahramanın adı Sümerce’de Ziusudra, Akadça’da Uta-Napiştim, Gilgamiş destanında Utnapişti, İbranice’de Noah, Eski Yunanca’da xisoukhros, Eski Türkçe’de Nama’dır. Kuran’da ise Nuh Peygamber olarak geçmektedir (Köksoy 67). Sümer mitolojisinde tufan miti ancak üçte biri keşfedilebilen çivi yazısı ile yazılmış tabletlerde yer almaktadır. Bu efsane Gilgamiş destanının dokuzuncu tabletinde anlatılmaktadır. Destanın başında, kral Gilgamiş’in ölümsüzlüğü aramak üzere, Tufan’dan kurtulan Ziusudra’yı (Utnapiştim) bulmak için yola koyulduğu anlatılmaktadır. Gilgamiş, uzun, yorucu ve maceralarla dolu yolculuğunun ardından Ziusudra’nın yaşadığı yere varır. Ziusudra’ya ölümsüzlüğü nasıl elde ettiğini ve kendisinin de nasıl ölümsüz olabileceğini sorar. Ziusudra ise ölümsüzlüğün kendisine tanrıların yarattığı tufandan sonra verildiğini, başkasının onu elde edemeyeceğini söyler. Daha sonra Ziusudra, Gilgamiş’a tufan olayını anlatır. Buna göre Sümer tufan miti şu şekilde gelişir:

insanlarım, onların yok olmasını-yeceğim,
 Nintu’ya geri vereceğim benim yaratıklarımı
 Halkı, kendi yerlerine geri döndüreceğim
 Şehirlerde, tanrısal kurallara göre yerleri yapacaklar,
 Kararlarımızın yerini temiz yere inşa edecekler.
 Ateş söndürücü temiz suya yol verdi.
 Ayinleri yürüttü, tanrısal kuralı yüceltti,

Yeryüzünde o koydu ... oraya.
An, Enli, Enki ve Ninhursag
Kara başlı halka vücut verdikten sonra,
Bitkiler topraktan fişkırdılar.
Ovanın hayvanları, dört ayaklılar (yaratıklar), sanatkârca meydana
getirildiler.
Krallık gökten indirildikten sonra,
Taç yüceltildikten sonra,
Krallık tahtı gökten indirildikten sonra,
O, törenleri yürüttü, tanrısal kuralı yüceltti.
Beş şehri kurdu temiz yere,
Bunlardan ilk şehir Eridu'yu önder Nudimmud'a verdi,
İkincisi Badtibira'yı ... verdi,
Üçüncüsü Larak'ı Endurbilhursag'a verdi,
Dördüncüsü Sippar'ı kahraman Utu'ya verdi,
Beşincisi Şuruppak'ı Sud'a verdi.
Şehirleri adlandırdıktan, onları kült merkezi yaptıktan sonra,
O getirdi,
Tufan ...
Öyle karar alındı
Sonra Nintu ... gibi ağladı,
Saf İnanna halkı için ağıt yaptı,
Enki, kendi kendine danıştı,
An, Enli, Enki ve Ninhursag ...,
Göğün yerin tannları An ve Enlil'in adını söylediler.
Sonra Ziusudra, kral ... nın paşışu'su ...dı.
Bir koca yaptı,
Sonra Ziusudra kral
Alçakgönüllü, saygılı, itaatli ...
Her gün dikkat ederek, devamlı o ...

Her türlü rüyayı ortaya koyarak o ...
Göğü yeri anarak o ...
... Tanrılar bir duvar,
Ziusudra onun yanında durarak dinledi.
"Sol tarafımdaki durarak ...
Duvardan sana bir söz söyleyeceğim, sözümü tut!
Kulak ver benim söyleyeceklerime:
Bizden ... bir tufan kült merkezini kaplayacak,
insanlığın tohumunu yok ederek ...
Tanrılar meclisinin sözü karardır.
An ve Enlil'in emreden sözüyle ...
Krallığı, hükümdarlığı son bulacak."
Bütün fırtınalar olanca güçleriyle saldırdılar,
Aynı anda kült merkezlerinin üstünü kapladı.
Yedi gün, yedi gece boyunca,
Tufan memleketi kapladıktan,
Dev gemi fırtınalar ile büyük sulara çarptıktan,
Işığı yere göğe saçan Utu çıktı.
Ziusudra koca geminin bir penceresini açtı,
Güneş tanrısı göğe ve yere ışınlarını saçarak çıktı ortaya,
Ziusudra kral,
Attı kendini güneş tanrısının önüne,
Kral bir öküz, bir koyun kesti.
An ve Enlil göğün soluğunu, yerin soluğunu söylediler.
Onların gücü ... yayıldı etrafa,
Bitkiler yerden fişkırlarak büyüdü,
"Sonunda: Ziusudra, kral,
Tanrı An ve Enlil önüne attı kendini.
Onu sevdiler, bir tanrı gibi yaşam verdiler ona,
Bitkilerin adını, insanlığın tohumunu, koruyan,

Ziusudra'yı güneşin doğduğu yere,

Dilmun ülkesine yerleştirdiler (Çığ, 52; Kramer, 188).

Burada önemli olan bir nokta da tanrıların tufan olayına neden karar verdiklerinin bilinmemesidir. Bunun sebebi ise tanrıların, tufan kararının yer aldıkları tabletlerin bulunamamasıdır. Bunun gibi geminin yapılışı ile ilgili tabletler de bulunamamıştır. Birçok tufan olayında tufanın sebepleri anlatılırken burada sebebi net değildir. Bunun yanı sıra geminin yapılışı ve ölçüleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Diğer tufan olaylarından ayrılan bir başka yönü ise Ziusudra'ya insanları uyarması ve doğru yola sevk etmesinin söylenmemesidir. Ziusudra, gemisini yaparken halka, tanrı Enlil'in kendisine kızdığını ve artık Şuruppak şehrinde kalamayacağını, bu yüzden Abzu'ya gitmek zorunda olduğunu söyler.

Burada üzerinde önemle durulması gereken bir konu da Gilgamiş destanında Gilgamiş'in yaşadığı maceralardır. Bu destanda Gilgamiş'in başından geçenler erginlenme ile ilgilidir. Joseph Campbell'in 'Kahramanın Sonsuz Yolculuğu' (2013) eserinde ele aldığı gibi kahramanın erginlenmesi ancak belli sınırları aşmasıyla ve belli eşikleri geçmesiyle mümkün olmaktadır. Burada da Gilgamiş uzun ve tehlikeli yolculuklardan geçmekte ve erginlenmektedir. Gilgamiş destanındaki bu durum Rāmāyana ve Odysseia destanları için de geçerlidir. Bu destanlarda da kahramanlar çıktıkları uzun ve zorlu yolculukların ardından erginleşmiş bireyler olarak dönerler. Dolayısıyla birey annesinin koruyucu etkisinden koparak uzaklaşır. Simgesel düzeyde bu durum, anneden kopuşu simgelemektedir; toplumsal düzeyde, eski düzenin yıkıldığı yerine yenisinin inşa edilmeye başlandığı anlamına gelmektedir: eşitlikçi anaerki düzenden, ataerki düzene geçiş. Tufan mitleri bu geçişte hayati rol oynamaktadırlar. Zira tufan mitlerinden sonra sağ olarak kurtulan insanlar eril tanrılara kurbanlar sunarak ve onlar için çeşitli törenler düzenlerler. Böylelikle bu tanrıların yıkıcı güçlerinden korkan insanlar, onların affedici, bağışlayıcı ve yaratıcı güçlerine sığınmaktadırlar.

Türk Mitolojisinde Tufan

Tufan miti, Türk mitolojisinde, Altay Türklerinin efsanelerinde kendisine yer bulmuştur. *“Tufan sözcüğü dilimize Arapçadan girmiş bir sözcük olup, Türk mitolojisinde karşımıza daha çok “büyük yağmur” olarak çıkmaktadır”* (Kırpık, 153). Yayık Han, Türklerin Nuh Peygambere tufandan dolayı verdikleri addır. Altay Türklerinde iki farklı tufan efsanesi anlatılmaktadır. Bunlardan birisinde Tanrı tufan olacağını insanlara kendisi haber vermekteyken ikincisinde insanlar tufan

olacağını bir hayvanın (Gök Teke) olağandışı davranışlarından anlamışlardır. Altay Türklerinde anlatılan tufan efsanesine göre;

Tanrı Ülgen, Nama adlı birine tufan olacağını, bu yüzden sandık şeklinde bir gemi yapmasını söyler. Nama bu işi oğulları Balık (Balıksa), Sar Uul (Savrul) ve Sozun Uul'a (Zoozumuul) verir. Nama'nın oğulları gemiyi bir dağın tepesinde yaparlar. Nama oğullarına, suyun ne kadar yükseleceğini tahmin edebilmek için, gemiyi her biri 80 kulaç olan sekiz halatla yere bağlamalarını söyler. Nama geminin içine ailesi ve hayvanlardan birer çift alır. Tufan olduğunda yeryüzü sisle kaplı, karanlık bir hal alır. Gökten 7 gün 7 gece sağanak halinde yağmurlar yağar. Geminin halatları kopar ve gemi sular üzerinde yüzer. Nama en büyük oğlu Sozun Uul'a pencereyi açıp dışarı bakmasını söyler. Sozun Uul pencereyi açıp dışarı bakar ve dağların dorukları dışında her yerin sular altında kaldığını söyler. Gemi sonunda sekiz dağın birbirine yaklaştığı yerde, Çomoday ve Tuluttu dağlarında karaya oturur. Nama pencereyi açar ve kuzgunu serbest bırakır. Ancak kuzgun geri dönmez. İkinci gün kargayı gönderir, o da geri dönmeyince üçüncü gün saksağanı gönderir. Ancak bunlardan hiçbiri geri gelmez. Bunun üzerine dördüncü gün bir güvercin gönderir. Güvercin, gagasında ince bir dalla geri döner. Nama bu kuştan, öteki kuşların niçin geri gelmediğini sorar ve onların sırasıyla geyik, köpek ve at leşi yemek üzere gittikleri yerde kaldıklarını öğrenir. Bu duruma oldukça öfkelenen Nama; *“Onlar şimdi ne yapıyorsa, dünyanın sonuna değin onu yapmağa devam etsinler”* diyerek onları lanetler.

Efsanenin devamında Nama'nın, Yayık Han adıyla tanrılar arasına girdiği görülür. Yayık Han, Altay Türkleri'ne göre, insanları koruyan ve yaşam veren bir ruhtur. Ayrıca insanlarla Ülgen (Tanrı) arasında elçilik yapar. Bir söylenceye göre ise yaşlandığı zaman, kurtardığı canlıları öldürmesi için kendisini kışkırtan karısını öldürerek, oğlu Sozun Uul'u yanına alıp göğe yükselir. Daha sonra orada beş yıldızlı bir yıldız kümesine dönüşür (Çığ 87).

Yukarıda yer verilen mit Türk mitolojisinde en çok bilinen tufan mitidir. Öte yandan Altay Türklerinin efsanelerinde yer alan bir başka tufan miti daha vardır ki bu mit sembolizmle olan bağı nedeniyle son derece önemli bir mittir. Bu mite göre tufanı haber veren bir insan veya bir tanrı değil Hint mitolojisinde olduğu gibi bir

hayvandır: Demir Boynuzlu Gök Teke². Bu mit Altay Türklerinin mitolojisinde şu şekilde anlatılmaktadır:

Tufan olacağını ilk olarak demir boynuzlu, gök
(tüylü) bir teke (temri müüstü kök teke) haber vermişti.
Gök teke yedi gün yeryüzünü dolaştı ve bağırdı.
Yedi gün zelzele oldu.
Yedi gün dağlar ateş püskürdü.
Yedi gün yağmur yağdı
Yedi gün fırtına oldu ve dolu yağdı.
Yedi gün kar yağdı.
Bundan sonra müthiş soğuk oldu. Yedi aziz kardeş
vardı. Bunlar tufan olacağını bildiler. Bu kardeşlerin
büyüğüne Erlik, diğer birine de Ülgen denirdi. Ülgen
ilâhi kudret sahibi olup nomçı (kitap ehli) adını almıştı.
Yedi kardeş gemi yaptılar. Her cins hayvandan
bu gemiye birer çift aldılar.
Tufan çekildikten sonra Ülgen bir horoz (ta-kaa)
salıverdi. Horoz soğuktan öldü. Sonra bir kazı salıverdi.
Kaz gemiye dönmedi. Üçüncü defa olarak Ülgen bir
kuzgunu (kuskun) salıverdi. Kuzgun da gemiye dönmedi,
çünkü bir lâşe bulup yemeğe başlamıştı....
Yedi aziz kardeş gemiden çıktılar. Ülgen (nom) yân'
hikmet kitabından aldığı kuvvetle insan yaratmağa girişti.
Altın fincan içine gök çiçek (kök çe-çek) koydu. Kardeşi
Erlik bu çiçeğin bir parçasını çalıp gene bir insan yarattı.
Ülgen kardeşine darıldı ve onu tel'in ederek: "Senin
yarattığın kavim kara kayış kuşaklı kara kavim olsun
Kara kayış kurluu kara albattı polzın sening yayagan

² Demir boynuzun yukarıda Hint mitolojisinde yer alan Matsya adlı balıkla ortak özellik göstermesi ilginçtir. Bilindiği gibi boynuzlar fallik sembollerdir ve eril cinselliği çağrışırlar, ancak buradaki anlamı muğlaktır.

albatting!" dedi, sonra: "Benim yarattığım Ak kavim
şarka, senin yarattığın kavim garbe gider" diye ilâve etti.
Kara kavim deriden davul icat ederek yer yüzünde
ilk defa Şamanî âyin yaptı (İnan 90).

Yukarıda sırasıyla yer verdiğimiz Hint, Yunan, Sümer ve Türk mitolojilerinde karşımıza birçok simge ve sembol çıkmaktadır. Bunların başında sıklıkla karşılaşılan yedi sayısı gelmektedir. Bu sayı mitoloji ve sembolizm açısından son derece önemlidir. Hemen her şeyin yedi rakamının etrafında döndüğü görülmektedir. En başta Gök Teke adı yedi harften oluşmaktadır. Deprem, volkan, yağmur, fırtına, dolu, kar gibi felâketlerin hepsi yedi gün sürer. Tanrı Ülgen ve kardeşleri yedi kardeştirler. Tanrı Ülgen'in huzuruna çıkmak isteyen şamanların geçmeleri gereken engellerin sayısı yedidir. Ülgen'in ve Erlik'in oğullarının sayısı yedidir. Görüldüğü gibi, Türk mitolojisinde ve sembolizmde yedi sayısı sıklıkla kullanılmaktadır. Ögel, yedi sayısının Batı Türklerinin sembolizmde göğün katlarına işaret ettiğini söyler, ancak Doğu Türklerinde göğün katlarının dokuz olarak kabul edildiğini de ekler. Benzer şekilde Kuzey Türk destanlarında da göğün yedi katlı olduğunu belirtir (Ögel 163). Yedi sayısının Türk mitolojisi ve sembolizmde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Öte yandan bu sayının Hint ve Yunan mitolojilerinde ve sembolizmde de kendine çok güçlü bir şekilde yer bulduğu görülmektedir. Matsya, Manu'ya gelecek yedi gün içinde tufan olacağını bildirir ve yanına yedi bilgeyi almasını söyler. Bu sayı dünya genelinde anlatılan mitolojilerde önemli bir yere sahiptir. Örneğin, Hint Avrupalı ataerkil halkların gelişinden önce Yunanistan coğrafyasının hâkimleri olarak bilinen Pelasgların yaratılış mitosları olan kozmik yumurta mitosu yedi sayısının sembolizm ile olan bağını ortaya koymaktadır. Bu mitte, yumurtanın döllenme olayının anlatıldığı görülmektedir. Buna göre spermaların yedi kere yumurtanın etrafında dönerek onu döyledikleri anlatılmaktadır (Graves 10). Yine Hint Avrupalı ataerkil halklar olarak bilinen Ârilerin yerleştikleri bölgenin Rîgveda'da (RV, I, 35, 8) Yedi Irmak (Sapta Sindhavaḥ) olarak adlandırılması da ilginçtir. Zira mitlerde ve efsanelerde nehirler çoğunlukla dişil olarak nitelendirilirler. Yine Rîgveda'da yer alan en önemli tanrılardan biri olan Agni, 'Yedi Dillî' olarak adlandırılır. Yunan mitolojisi de yedi sayısı ile ilgili önemli anlatılara yer vermektedir. Örneğin Zeus'un ihtişamı karşısında yanarak can veren Semele'nin düşürdüğü bebek Dionysos yedi aylıktır. Mitin devamında Zeus, bebeği alır, baldırına diker ve zamanı geldiğine Dionysos, babasının baldırından doğar (Klaus 36). Bu doğumuyla Dionysos, babasının eril

formunu yapı bozuma uğratarak O'nu bir anlamda dişileştirir. Yunan destanlarından Odysseia'da anlatılan Kalypso efsanesi de yedi sayısı ile ilgilidir. Bu efsanede Kalypso, Odysseus'u yedi yıl boyunca adasında alıkoyar. Tüm bu anlatılar, yedi sayısının, mitolojide, dişilliyi ve doğurganlığı sembolize ettiğini göstermektedir.

Mitoloji ve sembolizmle ilgili olan bir başka önemli nokta da siyah renktir. Hemen hemen her anlatıda (mit, efsane, destan, öykü, masal) siyah rengin kötülükle veya en azından olumsuzlukla eşleştirildiği görülmektedir. Kötülük, bu anlatılarda, daima siyah renkle ve gecenin karanlığıyla ilintilendirilir; Āriler, Hindistan'ın yerli halkını kötülerken onların kara derili olduklarını vurgularlar; Veda metinlerinde İndus uygarlığından geriye kalanların siyah tenli, burunsuz, barbar dilini konuşan ve fallus tapımını (şişna deva) vazeden kişiler oldukları vurgulanır (Eliade 241). Altay Türklerinin tufan efsanesinde de Ülgen, Erlik'i lanetlerken kendi yarattığı soyun Ak Kavim, Erlik'in yarattığı soyun ise Kara Kavim olmasını söyler. Yine deriden davul yapan kara kavim motifi de ilginçtir, zira Hindistan'da alt kasta mensup olan kişiler bu işi yapmaktadırlar³.

Öte yandan tufan efsanelerinin en önemli unsuru olan su, sembolizmde çoğunlukla kadın ve doğurganlık ile ilintilendirilir. Bununla ilgili nehirler, Hint mitolojisinde çoğunlukla dişil olarak nitelendirilirler. Öte yandan sular, sınırlar hemen her zaman dişil doğurganlık sembolüdürler. Segal, doğum sırasında ortaya çıkan etkileyici bir su hacminin zorla boşalmasının, tufan efsanesinde aniden ortaya çıkan büyük su kütleleri ile benzer olduğunu belirtir (Segal 357). Segal'in bir başka teorisi ise tufan mitleri açısından oldukça ilginçtir. Buna göre Segal "*her durumda, önerme, sel mitlerinin, kadın yaratıcılığını taklit etmeye çalışan erkeklere bir örnektir.*" der (Segal 357). Tufan mitleri dikkatle okunduğunda bu önermeyle ilgili belirgin semboller olduğu görülmektedir.

Tufan mitleriyle ilgili bir diğer sembol de yaradılış veya toplu yok oluştan kurtuluş ile ilgilidir. Birçok tufan mitinde, tufan sonrasında kurtulan insanlar, tanrılara kurban sunarak soyun devamı için bir kadın elde ederler veya tanrılar, insan soyunun devamı için çeşitli yollar sunarlar. Bu mitlerde kadının nasıl yaratıldığı ise çok açık değildir. Hint mitolojisinde Manu, tanrılara kurban sunarak bir kadın elde eder ve bu sayede insan ırkının devamını sağlarken; Türk mitolojisinde Ülgen, insan ırkının devamı için altın fincan içerisine gök çiçek koyar.

³ Bu kişiler Hint kast sisteminin en alt sırasında bulunan Şüdralar içerisinde yer alan Madiga adlı topluluktur.

Yunan mitolojisinde ise Deukalion ve Pyrrha bir arada gösterilirler ancak insanların yaratılmaları oldukça ilginçtir: tanrının emriyle yerden topladıkları taşlarla insanlar can bulmaktadır. Sümer mitolojisinde tufan anlatısından sonra insanların dünya üzerinde yeniden çoğalmaları ile ilgili anlatılara rastlamayız. Bunun sebebi ise kalan tabletlerin okunamayacak derecede hasarlı oluşlarıdır.

SONUÇ

Hemen hemen dünyanın her yanındaki insan topluluklarının kutsal kitaplarında ve efsanelerinde kendisine yer bulan ve büyük yıkımlara sebep olan tufan olayının sebebi, tanrının yarattığı insanların doğru davranmaması ve tanrının da bu insanlara kızıp onları yok etmek istemesidir. İlginç olan ise anlatılan tufan efsanelerinde mutlaka bir insanın haberinin olması ve dünyada insan ve hayvan nesillerinin devamı için bir önlem alınmasıdır. Bu haberi, bazı efsanelerde tanrının kendisi, en sevdiği kuluna bildirirken, bazı efsanelerde ise (çok tanrılı dinlerde) baş tanrının tufan yapacağını öğrenen bir başka tanrı sevdiği insanlardan birine bildirir. Haberi alan kişi diğer insanları uyarır. Ancak, bu günahkâr insanlar onu dinlemedikleri gibi tanrıyı da inkâr ederler. Bu andan itibaren gemi yapılır, tufan olur ve inananlar dışında herkes felâkette ölür. Bu çalışmada sırasıyla Hint, Yunan, Sümer ve Türk mitolojilerinde yer alan tufan mitlerine yer verildi.

İlk olarak Hint mitolojisinde düzen sağlayıcı ve koruyucu özelliklerde görülen tanrı Vishnu'nun on bedenlenmesinin ilki olan Matsya (Balık) bedenlenmesi ile ilgili anlatılan tufan mitine yer verildi. Bu mitte balığın önce çok güçsüz ve yardıma ihtiyaç duyan bir halde betimlenmesi tanrının insanı sınaması ile ilgili olduğunu düşündürür. Öte yandan bu tanrının insan zihnindeki yerinin zaman içerisindeki değişimini de simgelemektedir. Sonrasında balık tufanı haber vermek için gelir ve daha önce kendisini kurtaran Manu'ya bu tufandan kurtulması için yapması gerekenleri anlatır. En nihayetinde tufan olur ve Manu, Matsya'nın yardımları sayesinde kurtulur.

Yunan mitolojisinde yer alan tufan efsanesine göre tufanın sebebi Zeus'un var olan insan ırkından memnun olmamasıdır. Buna göre Zeus bu ırkı tamamen yok edip yerine daha iyi bir insan ırkı yaratmak istemektedir. Tufandan kurtulanların Yunan mitolojisinde tanrılardan ateşi çalarak insanlara veren Prometheus ile Pandora'nın kutusunu açarak tüm kötülüklerin dünyaya yayılmasına neden olan Epimetheus'un (Prometheus'un abisi) soyundan olmaları ise ilginçtir. Yunan mitolojisinde anlatılan tufan efsanesiyle ilgili olan bir başka ilginç nokta ise

tanrıların tüm insan ırkını yok etmeye cesaret edememeleridir. Bunun sebebi ise kendilerine kurban sunacak kimsenin kalmayacağını düşünmeleridir.

Sümer mitolojisinde yer alan tufan efsanesine göre ise tanrıların tufan olayına neden karar verdikleri bilinmemektedir. Bunun sebebi ise eksik olan tabletlerdir. Öte yandan birçok tufan mitinde tanrı, başkahramandan diğer insanları uyarmasını ve doğru yola sevk etmesini isterken bu mitte aksi bir durum yaşanır. Buna göre Ziusudra (Utnapiştim), halka, tanrının kendisine kızgın olduğunu ve artık Şuruppak adlı bu şehirde kalamayacağını söyler.

Türk mitolojisinde ise iki farklı şekilde anlatılan tufan efsanesi olduğu görülmektedir. Birincisinde tanrı Ülgen, Nama adlı insana haber vermektedir. İkinci versiyona göre ise demir boynuzlu Gök Teke'nin yedi gün süren melemesinin ardından beklenmedik bir biçimde meydana gelen deprem, yağmur, volkanik patlamalar, dolu, kar gibi doğa olaylarının peşi sıra tufan olacağını Tanrı Ülgen ve altı kardeşi anlamışlardır. İşin ilginç yanı tanrıların dahi tufan olacağından bihaber olmalarıdır.

Tufan mitleri ile ilgili olan bu çalışmada Hint, Yunan, Sümer ve Türk toplumlarının mitolojilerinde önemli bir yere sahip olan tufan mitleri ait oldukları toplumlarda yaşanan kültürel değişimler bağlamında incelenmiştir. Bu mitler, gerek sahip oldukları ortak noktalar gerekse de bu mitlerde yer alan semboller ve semboller açısından kültür tarihinde çok önemli bir yere sahiptirler. Tüm bu toplumlara atfedilen tufan mitleri karşılaştırmalı bir şekilde incelendiğinde tufan mitlerinin taşıdığı anlam çok daha açık bir şekilde görülmektedir. Tufan ve benzeri eril kahramanlık mitlerinin zaman içerisinde farklı anlatılar ve farklı sunumlar ile ortaya çıkmalarındaki temel neden toplumsal düzende yaşanan değişimlerdir. Yukarıda yer verilen Hint, Yunan, Sümer ve Türk tufan mitleri; eşitlikçi, doğal toplumsal yapıdan, tüm gücü tek elde toplamaya çalışan eril 'kültürel' düzene geçişin anlatıldığı mitlerdir. Burada asıl neden doğa-insan çatışması adı altında kadın-erkek rollerinin konumlandırılmasıdır. Bütün tufan mitlerinin başkahramanı erkektir demek yanlış olmayacaktır, zira tanrının veya tanrısal güçlerin, dünya genelinde anlatılagelen hemen her tufan mitinde iletişime geçtiği kişi tanrıya bağlı, sadık ve ahlâk lı kul veya 'oğul' dur. Bu kişi Hint mitolojisinde Manu, Yunan mitolojisinde Deukalion, Sümer mitolojisinde Ziusudra ve Türk mitolojisinde Nama'dır. Tanrı veya tanrısal güçler bu kişiye tufan olacağını önceden haber vermekte ve bu sayede insan soyu tamamen yok olmaktan kurtulmaktadır: dolayısıyla, ilginç bir biçimde, tufanı yaratarak insanlığı yok etmek isteyen ile

insanlığı, tufan sonrasında affederek, yok oluştan kurtaran aynı tanrıdır. Yukarıda yer verilen tufan mitlerinde, insanların yeniden yaratılışları ile ilgili oldukça ilginç örnekler sunulmaktadır. Hint mitolojisinde tanrı kendisi bir kadın yaratmakta; Yunan mitolojisinde tanrı insanları küçük taşlardan yaratmakta; Türk mitolojisinde ise insanlar küçük fincanlara ekilen çiçek tohumlarından yaratılmaktadırlar. Tüm bu yaratılış efsaneleri aslında eril tanrının dişil doğurma eylemine öykünmesi ile ilgilidir. Hint ve Yunan mitolojilerinde, eril tanrıların kendinden yaratma eylemlerine dair örnekleri karşılaşmaktayız. Buna göre Zeus Dionysos ve Athena örneklerinde kadın olmadan doğurma eylemine öykünürken; Hint mitolojisinde Brahmā, Vishṇu'nun göbeğinden doğmuş olarak gösterilir. Eril tanrıların, kadın olmadan, yalnız başlarına yaratma eylemlerine ilişkin örnekler çoğaltılabilir.

Eril yaratım eyleminin tufan mitleriyle çok önemli bir bağı olduğu görülmektedir. Bu eylem, kadının sahip olduğu doğurma eyleminin elinden alınması ile ilgilidir. Ataerkil eril düzende Yunan mitolojisinde yukarıda yer verilen Athena-Poseidon mitiyle birlikte tüm hakları elinden alınan ve sadece doğurganlığı ile nitelendirilen ve başka hiçbir değer atfedilmeyen kadına ait olan doğurganlık vasfı da eril tanrıların hedefindedir. Eril tanrıların (Zeus, Vishṇu), bu eylemi kendilerinde deneyimlemeleri ile kadının tamamen gereksiz bir yük olduğu ataerkil yapıtlı mitlerde ve efsanelerde ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Zira eros-logos karşıtlığında erkeği eril akıl alanına; kadını ise dişil duygu alanına ait olarak gösteren ataerkil kültürde kadın, önemsiz bir yapıdadır. Bu eylemle ilgili olan ve kadının yerinin hiç olmadığı veya sadece önemsiz bir konumda olduğu tufan mitleri ataerkil kültürün yarattığı mitlerdir. Bu mitler toplumsal yapıda yaşanan değişimleri çok açık bir şekilde ortaya koymaları bakımından kültür tarihi açısından son derece önemli bir yere sahiptirler.

KAYNAKÇA

Akmaz, Gökhan. *Mitoloji ve Cinsiyet: Hint ve Yunan Mitolojilerinde Cinsiyet Rollerinin Dönüşümü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019. Web. 26 Haziran 2019.

Campbell, Joseph. *Myths to Live By*. New York: Penguin Books, 1972.

---. *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Kabcacı, 2013.

Can, H. Derya. "Hint Mitolojisinde Tufan Efsanesi." *Bilim ve Gelecek Dergisi* 122 (2014): 62-67. Web. 12 Haziran 2019.

Çığ, Muazzez İlmiye. *Sümerlilerde Tufan Tufanda Türkler*. İstanbul: Kaynak, 2009.

- Çoraklı, Başak. *Oyun Masası-Tufan Hikâyelerinden Metaforik Bir Uyarlama*. Sanatta Yeterlik Eser Metni. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Eski Çini Onarımları Programı Oyun Masası, İstanbul, 2013. Web.18 Haziran 2019.
- Eliade, Mircea. *Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu: Yaratılış Özlemi*. Çev. Mehmet Aydın. İstanbul: Kabalıcı, 2015.
- Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi, 2012.
- Graves, Robert. *The Greek Myths Volume I*. London: Penguin Books, 1960.
- Harris, Stephen L. ve Gloria Platzner. *Classical Mythology: Images and Insights*. California: Mayfield, 1995.
- Herodotos. *Tarih*. Çev. Müntekim Ökmen. Ankara: Türkiye İş Bankası, 2006.
- Kaya, Korhan. *Hint Mitolojisi Sözlüğü*. Ankara: İmge, 2003.
- Köksoy, Mümin. *Yerbilimlerinin Katkısıyla Nuh Tufanı ve Sümerlerin Kökeni*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2013.
- Klaus, Mailahn. *Dionysos, Gott der Frauen. Eine mythologische Spurensuche*. Münih: Grin Verlag, 2011.
- Kramer, Samuel Noah. *Tarih Sümer'de Başlar*. Çev. Hamide Koyukan. İstanbul: Kabalıcı, 2002.
- Necatigil, Behçet. *100 Soruda Mitolojya*. İstanbul: K Kitaplığı, 2002.
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi II. cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995.
- Segal, Robert A., ed. *Myth: Critical Concepts in Literary and Cultural Studies Volume 1*. U.K.: Routledge, 2007.
- Thomson, George. *Eski Yunan Toplumuna Üstüne İncelemeler: Tarihöncesi Ege II*. Çev. Celal Üster. İstanbul: Payel, 1991.